

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain muutoksen tavoitteena on kotoutumisen nopeuttaminen ja kotoutumispalveluiden tarjoaminen aikaisempaa useammalle Suomeen muuttaneelle henkilölle. Kotoutumislakia muutetaan tilanteessa, jossa työllistämispalvelut ovat siirtymässä TE-palveluilta kunnille ja sosiaali- ja terveystyöpalvelut ovat siirtymässä kunnilta hyvinvointialueille. Esityksessä kotoutumisen kokonaiskoordinointi ja yhteensovittaminen tulee kunnan vastuulle. Useita kotoutujien palveluihin vaikuttavia muutoksia toteutetaan siis yhtä aikaa.

Kotoutumisen nopeuttaminen on hyvä ja erittäin kannatettava tavoite. Samoin kotoutumispalveluiden avaaminen aiempaa laajempaa joukolla Suomeen muuttaneita. Esityksessä ehdotetaan myös monikielisen yhteiskuntaorientaation käynnistämistä sekä matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluiden tarjoamista osana kunnan kotoutumishjelmaan kuuluvia palveluita. Suomalaista yhteiskuntaa koskevan tiedon antaminen maahan tulon alkuvaiheessa mahdollisimman helposti ja mahdollisimman laajalle joukolla ihmisiä kielellä, jota he ymmärtävät hyvin on erinomainen ja kauan toivottu uudistus.

Yksi keino kotoutumisen nopeuttamiseen esityksessä on lyhentää kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto kolmesta vuodesta kahteen vuoteen. Tämän jälkeen suunnitelman kesto voi pidentää kahdella vuodella tietyissä erityistapauksissa kuten ennenkin. Nopeuttaako kotoutumissuunnitelman keston lyhentäminen kotoutumista on kuitenkin asia, mistä kotoutumisen asiantuntijat ja järjestötoimijat ovat esittäneet kriittisiä huomiota koko prosessin ajan. Myös Moniheli suhtautuu epäillen kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentämisen positiivisiin vaikutuksiin.

Esityksessä viitataan yleisten palveluiden vastaavan myös kotoutujien tarpeisiin kotoutumissuunnitelman jälkeen. Monihelin verkostossa tiedämme, että yleiset kaikille suunnatut palvelut eivät aina osaa ottaa huomioon Suomeen muuttaneiden tilanteeseen liittyviä erityispiirteitä ja kieleen tai kulttuuriin liittyviä kysymyksiä riittävällä tavalla. Pahimmassa tapauksissa ihmiset eivät saa tarvitsemaansa apua. Tulkkauksen evääminen tai syrjivät ja asenteelliset kohtaamiset eivät valitettavasti ole poikkeuksellisia, ja näissä tilanteissa asiakkaan on vaikea saada hänelle kuuluvia

oikeuksia turvattua, jos kielitaitoa ja yhteiskuntatuntemusta ei vielä ole riittävästi. Maahanmuuttajapalveluiden piirissä tulkitseminen ja kulttuurisensitiivinen työote sekä oleskelulupiin ja niiden uusimiseen liittyvät kysymykset ovat ammattilaisten osaamisen ydintä. Toivottavasti tämä osaaminen ei katoa myöskään hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluiden käytöstä kotoutumisvastuun jäädessä kuntaan.

Esityksessä ehdotetaan kuntapaikkajärjestelmää rajattavan kiintiöpakolaisille ja haavoittuvassa asemassa oleville turvapaikkamenettelyssä oleskeluluvan saaneille. Jos kuntapaikka rajataan vai tietylle ryhmälle, täytyy vastaanottokeskuksen asunnon etsintään tarjoamaan tukeen resursoida lisää, jotta jokainen saa hyvän alun. Tämä myös nopeuttaisi kotoutumisen käynnistymistä.

Kotoutumislain käyttöönoton yhteydessä on tärkeää seurata lain toteutumista tiedolla johtamisen periaatteiden mukaisesti. Tämän lisäksi tulee huomioida, kuulla ja kuunnella myös maahanmuuttajayhteisöjen kokemukset lain käytännössä tuottamista seurauksista.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Kotoutumista tukevien palveluiden ulottaminen myös muille kuin työttömille työnhakijoille hyvä uudistus, jokainen Suomeen muuttanut tarvitsee tietoa suomalaisen yhteiskunnan toimintaperiaatteista.

Yksi keino kotoutumisen nopeuttamiseen esityksessä on lyhentää kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto kolmesta vuodesta kahteen vuoteen. Tämän jälkeen suunnitelman kesto voi pidentää kahdella vuodella tietyissä erityistapauksissa kuten ennenkin. Nopeuttaako kotoutumissuunnitelman keston lyhentäminen kotoutumista on kuitenkin asia, mistä kotoutumisen asiantuntijat ja järjestötoimijat ovat esittäneet kriittisiä huomiota koko prosessin ajan. Myös Moniheli suhtautuu epäillen kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentämiseen ja on riski, että vaikutus voi olla päinvastainen, jos ihmiset eivät löydä yleisen palvelujärjestelmän palveluihin tippuessaan maahanmuuttajapalveluiden asiakkuuden ulkopuolelle.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Esityksessä ehdotetaan myös kielitaidon päättötestauksen tuomista osaksi kotoutumiskoulutusta. Tämän ehdotetun myös kustannuksia tuottavan uudistuksen hyödyt jäävät epäselviksi, eikä kielikokeen arvosanalla voi mitata kotoutumista tai sen onnistumista. Kielikokeissa pitäisi huomioida mahdolliset oppimisvaikeudet ja erityistarpeet. Kielikokeiden standardisointi on vaikeata, sillä osallistujat tulevat hyvin eritaustoista ja sen takia heidän oppimistaan ei voida arvioida samalla kokeella. Lisäksi Kotoutumiskoulutuksen ytimessä pitäisi olla kokonaisvaltainen kotoutuminen ja eteenpäin pääseminen. Kotoutumiskoulutus ei voi vain keskittyä työhön- ja kouluun pääsyyn, ja kielikoe ei mittaa edes tätä tavoitetta.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Omakielinen yhteiskuntaorientaatio on erittäin hyvä ja kannatettava tapa antaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Omakielisen yhteiskuntaorientaation kouluttajalla on tärkeä rooli tässä prosessissa

ja taitavien kouluttajien valinta tulee huomioida tätä palvelua hankittaessa, koska pelkkä kielitaito ei riitä tässä tehtävässä vaan tarvitaan myös pedagogista ja dialogista osaamista sekä syvällistä ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toimintaperiaatteista. On myös tärkeää, että yhteiskuntaorientaatio toteutetaan riittävän laajana koko yhteiskuntaa käsittelevänä kurssina, eikä vaan työllistymiseen liittyvää tietoa tarjoavana kurssina. Yhteiskuntaorientaatioin pitäisi tarjota kokonaisvaltainen kuva yhteiskunnasta sekä tukea ymmärtämään palvelurakennetta. Yhteiskuntaorientaatioiden opetusmuotojen pitäisi olla monimuotoisempia sekä osallistavampia. Osallistujia pitäisi tukea olemaan omatoimisimpia, esimerkiksi opettamalla miten löytää tietoa. On turvatta digitaitojen vahvistaminen, jotta ihmiset pystyvät turvaamaan oman toimeentulon ja saamaan ne oikeuden lakisääteisesti kuuluu.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palveluiden selkeä poluttaminen on erinomainen tavoite. Alaikäisenä ilman huoltajia tulleet lapset ja nuoret tarvitsevat alkuvaiheessa tukipalveluita, jotka tukevat heitä saamaan mielekkään arjen. Ilman huoltajaa tulevat lapset ja nuoret voivat kokea yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta. Sen takia tarvitaan erityisesti heidän mielenterveyttä sekä hyvinvointia tukevia palveluita. Lisäksi heille suunnatuiden palveluiden pitäisi pystyä tukemaan heidän oman kielensä ja kulttuurinsa säilymistä.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

70% oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista muuttaa kuntaan itsenäisesti ja etsii asuntoa käytännössä yksityisiltä vuokramarkkinoilta. Esityksessä ehdotetaan kuntapaikkajärjestelmää rajattavan kiintiöpakolaisille ja haavoittuvassa asemassa oleville kuten sairaille, vammaisille, vanhuksille, yksinhuoltajille sekä alaikäisenä yksin tulleeille, jotka tarvitsevat enemmän tukea asunnon etsimiseen ja alkuvaiheeseen.

Monihelin Katto-toiminnassa tuemme Suomeen muuttaneita asunnon etsinnässä. Autamme paljon vastaanottokeskuksesta käsin ensimmäistä asuntoaan etsiviä ja tiedämme, että jokainen ilman suomen tai englannin kielen taitoa asuntoa etsivä tarvitsee siihen tukea. Jo nykyisellään tukea on liian vähän ja tämä tilanne on synnyttänyt hämärien asunnon välittäjien markkinat, jossa ensimmäisestä vuokra-asunnosta joutuu maksamaan välittäjälle. Tämä kehitys on erittäin huolestuttava ja on tärkeää, että ihmisiä ei jätetä etsimään ensimmäistä asuntoaan Suomesta yksin. Jos kuntapaikka rajataan vain tietyille ryhmälle, täytyy vastaanottokeskuksen asunnon etsintään tarjoamaan tukeen resursoida lisää työaikaa tai esimerkiksi Oulussa on välivuokrausmalli, jossa kunta vastaa asunnon löytämisessä tukemisessa.

Nykyinen kuntaan ohjaamisen prosessi ei turvaa hyvää alkua kaikille, vaan tiedämme tapauksia, joissa vastaanottokeskuksesta on jääty asunnottomaksi. Jos kotoutumista halutaan nopeuttaa, tämä asunnon etsiminen, rekisteröityminen tarvittaviin paikkoihin ja kuntaan siirtymisen vaihe on erittäin helposti nopeutettavissa palveluita kehittämällä paikallisesti eri toimijoiden (vastaanottokeskus, poliisi, DVV, kunnan maahanmuuttajapalvelut ja asuntotoimen edustajat) välisellä yhteistyöllä.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Kotoutumisen kokonais- ja yhteensovittamisvastuu siirtyy kunnille. Sosiaali- ja terveyspalvelut taas, jotka ovat monessa kunnassa olleet maahanmuuttajapalveluiden kotipesä, siirtyvät hyvinvointialueille.

Muutos edellyttää erittäin hyvää kunnan ja hyvinvointialueen välistä työtä, että ihmistä ei päädytä pomputtelemaan luukulta toiselle. Hyvä viestintä toimijoiden välillä sekä sidosryhmälle sekä asiakkaille tulee olemaan onnistumisen kannalta tärkeässä roolissa, jotta ihmiset löytävät muutoksen kaikissa vaiheissa oikeaan paikkaan. Koska puhutaan kotoutumispalveluista myös monikielinen viestintä on tärkeää.

Valtion korvaukset (8 luku)

Ei kommentoitavaa

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Ei kommentoitavaa

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Ei kommentoitavaa

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Ei kommentoitavaa

Hussein Abdirahim
Moniheli ry

Vilkama Veera
Moniheli ry